

РЕЦЕНЗИЯ

За докторантския труд на тема

ДИЗАЙН НА МНОГОКАНАЛНАТА ЗВУКОВА СРЕДА В СЪВРЕМЕННОТО КИНО

Докторант Цветелина Цветкова

Катедра „Филмова и телевизионна режисура и анимация”

Факултет “Екранни изкуства“

НАТФИЗ „КРЪСТЬО САРАФОВ”

Ролята на звуковата среда при изграждането на синкретично изкуство каквото е киното е дълъг исторически етап, обусловен от самото формиране на киноизкуството с неговите най-първични образци, следвайки творческото му съзряване в комбинация с бурното техническо усъвършенстване на многообразните технически средства, които участват в изграждането на филма като художествен продукт.

Научното изследване, съчетано с детайлно вникване в практическия процес, който съпътства дейността на съвременния звуков дизайнер е примамлива задача, която би могла да бъде разработена от личност с широк обхват на професионални образования, които не се изчерпват само с чистата практика, а изискват творчески поглед в областта не само на драматичното изкуство, като основа на киното, но и висок професионализъм в областта на музиката, която като изкуство се включва в процеса на възприятие точно там, където другите изкуства, които си служат с по-конкретни елементи не могат.

Точно такъв е случая с младата Цветелина Цветкова, която добре познавам като студентка в Националната Музикална Академия „Панчо Владигеров”. Тя завършва най-елитното наше висше музикално училище в две специалности- бакалавър по звукорежисура и магистър по хорово дирижиране. Не бива да се пренебрегва и факта, че като ученичка в СМУ „Веселин Стоянов”- Русе, тя е пианистка, инструмент изграждащ най-

широка музикална култура по отношение на музиката като изкуство. Същото е и с хоровото дирижиране- професионалната ѝ квалификация гъвкаво и естествено допълва конкретните ѝ знания по звукоорежисура, които включват сериозни практически задачи, свързани със звукозаписната дейност и постпродукцията, още като работа в “Sound Academica” по време на следването ѝ. Следващият ѝ професионален опит е завиден- почти две десетилетия в студио „Доли”, ефирен звукооператор в две телевизии, а филмографията ѝ включва няколко десетки творби от филмовия жанр от различен характер- детски, документални и игрални, включително и хитови сериали от типа на „Откраднат живот”. Академичната ѝ кариера започва през последните пет години, първоначално като гост-преподавател, а впоследствие (2019г.) като щатен асистент в НАТФИЗ.

Докторантският труд „Дизайн на многоканалната звукова среда в съвременното кино” е в обем на 136 страници, които обхващат не само неговата същностна част- Увод, четири глави и Заключение, но и библиографията, която е сериозна- 63 източника, от които само малка част на кирилица (от автори, ВЕЧЕ хабилитирани преподаватели в НМА). Библиографията на латиница е преди всичко на английски и впечатлява с представителността си. Приносите на докторантския труд, както и изискуемите според Закона публикации са изведени извън основната му част.

Едно от неоспоримите качества на труда е неговата актуалност. Анализирани в основните глави проблеми са в тясна връзка с ролята на звука и най-вече музикалния фон като неразделна част от общия ефект на киноизкуството в контекста на най- новите постижения на съвременната звукотехника. Уводът е кратък и насочва читателя именно в необходимостта на анализирани въпроси в предстоящите глави. Първата от тях ясно и прегледно изяснява основните понятия, които ще бъдат

употребявани, като прави впечатление ясният език и като цяло лекотата на четимост на един научен текст, който заема конкретна специфика във взаимодействието на няколко вида изкуства. Съвременният звуков дизайнер трябва да съчетава сложна гама от технически умения с творчески подход, който го доближава до ролята на режисьора във филма. Звукът отдавна е преминал границата на първоначалното изолирано съществуване по време на „нямото“ кино, когато звуковият фон се е отселявал преди всичко от тембъра на пианото, а през 21 век, особено през все по-налагащата се тенденция на научна фантастика дори в най-тривиален сюжет, звукът и неговата дообработка, съчетана с често пъти бедния в словесно отношение контакт между актьорите заема първостепенна роля в изграждането на сюжетната линия. Докторантката много компетентно и прегледно изяснява звуковите ефекти като важен художествен елемент, а музиката, с нейните тънки нюанси, като формираща многоплановост на емоционалното въздействие.

Втората глава е тази, която започва проследяването на същностните проблеми концентрирани в заглавието „Музика и кино“. Изключително прегледно подредени в подглави, те увлекателно, сбито и същевременно много точно разкриват историческия ход на тази дуалистична връзка без която не можем да си представим не само днешните високотехнологични филми, но и тези от зората на киноизкуството. В първата подглава, докторантката разкрива сложния десетилетен процес на усъвършенстване техническата база на звукозапис и нейното взаимодействие с технологията на изображението. В сравнителен план са проследени техническите средства в САЩ, Европа, дори и Япония и Корея, изтъкнати са определени техни характеристики, в контекста на същността и сложността на киноизкуството като цяло. „Говорящите“ са не само края на една епоха на усъвършенстване на първичните елементи на филма и тяхното неразривно взаимодействие, но и начало на нови търсения. Това е проследено в

следващите подглави- езиковата бариера, на която много страни държат да съществува, емоционалното въздействие на гласовете на актьорите и най-важното- еволюцията на записания звук- от най-елементарния и далечен пример на монофоничния звук, през стереофонични и многоканалния с неговите най-съвременни характеристики. Докторантката успява много логично и убедително да вплете цялата техническа характеристика (с диаграми включително) в общата идея на своето изследване, което не попада в излишна техническа документация, а плавно следи централната нишка на съдържанието.

Третата глава обръща внимание на възприемането на звука. Освен известните истини за обективно правилно конструирани зали, докторантката обръща внимание на субективния фактор и развитието на психоакустиката. Оттам и необходимостта от обработка на звука. Докторантката показва добре своите познания в областта на акустиката и най-вече възможностите за най-точно разпространение на звуковите вълни. При анализа е обърнато внимание на реверберацията, като важно условие за качеството на залите- концертни или кинозали. При субективните фактори на възприятие, Цветелина Цветкова добре е открила спецификата между звуковата локация: външната среда и отсъствието на отражения на звуковия елемент и затвореното помещение, където ролята на звукорежисьора е решаваща. Техническите познания на докторантката умело кореспондират със задачата ѝ в тази глава. Точно и ясно са изведени общите схеми на разпространение на звуковите вълни, както и спецификата им по отношение отражението на звука. С оглед субективното възприятие, докторантката посвещава цяла подглава на устройството на ухото, като човешки орган, ИНДИВИДУАЛНО възприемащ обработения от техниката звук, което се явява важно условие за съществуването на обработката му по изкуствен начин. След изреждане на различните теории за възприятие на слуховия обект, които наблягат на

различни елементи от човешките органи и тяхното участие в тези усещания, докторантката кратка подглава и на слуховите прагове, които ясно очертават границите по отношение на силата на звука, подсилени с красиво оформени графики. Бих искал да отбележа, че всяка констатация е подкрепена и с цитиране на сериозна в областта на акустиката и звукотехниката библиография.

Считам, че четвъртата глава дава началото на същностното изследване на поставения в заглавието научен въпрос. Изграждането на многоканалната звукова среда и нейното позициониране в контекста на звука в киното са изведени не само като теоретична база, но и на сериозния личен принос на докторантката. Дългата ѝ биография на звукорежисьор помага целия текст да бъде логично подреден и констатациите да преминават плавно от теоретичната основа към практическите умения. Започвайки от особеностите на диалоговия монтаж и неговите особености, като най-важна и определяща драматургичния процес в киното, докторантката обобщава работата на диалог-едитора, изречението с което Цветкова „събира в едно“ сложната му дейност в днешно време е:

“ Начинът, по който работим днес, е резултат от натрупването на традиции, стереотипни, технологичен напредък, икономически натиск и щастливи случайности.” (цитат). Съвсем естествено сложният постпродукционен процес надгражда различните първични дейности, прибавяйки все по-съвършени елементи за постигане на интересен и цветист звук. Всичко това е обяснено професионално и същевременно достъпно с прибавени схеми и диаграми. Докторантката показва тънко разбиране и на ролята на актьорите в този нелек процес, особено в нахсинхронното преозвучаване. Приведени са примери от световното киноизкуство даващи ясна представа за позиционираните на звука (диалога и задекранния текст), в които личи и недвусмислената оценка на докторантката по отношение на професионалната работа. Към тази глава

Цветкова е прибавила описанието на звуковите ефекти (тяхната същност и видове) като неотменима част от сюжетното развитие на филма. Прецизира се ролята на Foley, Wild и сложните дизайнерски ефекти. Отделна подглава акцентира върху библиотеката със звукови ефекти, нейните плюсове и недостатъци. Следващите подглави, посветени на звуковите ефекти, тяхното миксиране и позициониране в пространството показват високата компетентност на докторантката както в техническото изпълнение, така и на музикалното „ухо“ на звуков дизайнер, който познава в тънкости озвучаването на съвременното кино. Цветкова внимателно експонира определен детайл, разсъждава над неговата роля в общия звуков модул, работата на звуковия дизайнер над него и получения цялостен резултат. Обръщам внимание отново на изключително разбираемия стил на научното четиво, което „оглежда“ всеки проблем от всички страни. Пространно и същевременно детайлно е разгледана разликата между монофоничните, стереофоничните и многоканалните атмосферни звуци, без да се набляга на преимуществото на едни над други.

Най-важната подглава от аналитичната част на доктората е посветена на музиката. Със знанията на музикант и звукорежисьор Цветелина Цветкова анализира присъствието на този изключително важен елемент от филмовите компоненти. Проследяването е както в исторически план, така и в техническата част. Докторантката се „взира“ в емоционалната роля на музиката, която често създава основата на драматургичното развитие. Тя категоризира шестте функции на музиката в киното, които ясно се разграничават като присъствие в зависимост от жанра на филма. Високо оценявам примерите, които докторантката дава по отношение на тънко доловимата, но важна роля на музиката в определени филми от световната кинематография. Това показва, че Цветелина Цветкова не само е овладяла до съвършенство майсторството на звуковия дизайнер, но влага своята интерпретация в тълкуването на филмите. Това вече е едно значително по-

високо ниво, което показва комплексни качества, съчетаващи познания в много изкуства.

Финалните подглави от четвърта глава разглеждат технически въпроси отнасящи се до сложния микс, изискван от съвременния звуков дизайнер, схеми на уреди и като цяло довършва цялостната представа за ролята на музиката в цялостния филмов процес.

Напълно приемам изведените извън основния текст на доктората приноси, които недвусмислено обобщават сериозната аналитична работа на докторантката, особено по отношение на факта, че за първи път у нас се изследва научно цялостната работа на звукорежисьора в многоканалната звукова среда.

Публикациите са напълно в изискванията на ЗРАСРБ и представят някои части от докторантския труд.

Напълно убедено препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди на ЦВЕТЕЛИНА ЦВЕТКОВА образователната и научна степен „ДОКТОР”.

София, 14 януари 2020

проф. д-р Ростислав Йовчев